

անբարոյականութիւն : Հայ գիւղացին աշխատասեր է, շարժարկու է, արին քրտինք է թափում. որ եւ է շտայլութիւն, վողկաւ եւն իրան չէ թող տալիս եւ չը նայած գրան աղքատ է, մաշած հիւանդ : Կոտաւարութիւնը մի կողմից է ծանրացնում տուրքերը—չէ որ պատերազմների ծախսերը հարկաւոր է ծածկել : Մանչուրիան հարկաւոր է կոտավարել :—վաշխուտուն, որին գիւղացին գիտեւ է աւերքերը վճարելու համար, միւս կողմից է ծնում նրան, զարմանալի է, որ կովկասի առողջ կլիման չէ կարողանում վերկել մեր գիւղացուն անթիւ ծանր հիւանդութիւններից ( ) :

Յիւրիկա — Ա. Բոսնիցիական (Շարունակելի)

ՓԱՍՏԵՐ ԵՒ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆԵՐ

(Նամակ չորրորդ)

Թարից. 10 սպրիկի

Այժմ օրւայ խնդիրը Թուրքիոյում, կեդրոնական զարդի խնդիրն է, որը տարիներ առաջ եւ միշտ էլ արժարծւել, ծեծել եւ էլի խնդիր է մնացել : Այժմ էլ այդ խնդիրը յարուցել է առաջնորդ Ե. Վ. Մուրատեանը : Հին է այդ խնդիրը. շատերը պնդում էին, որ այդ կեդրոնական զարդը պէտք է հիմնել Մալմատում. որ Ասորպատականի ամենահայտնա գաւառն է. ու մանք խօսում էին յոգուտ Թեհրանի, ունենալով իրենց իրաւացի եւ որոշ պատճառները, իսկ ոմանք էլ Թաւրիզն էին առաջ քշում : Այսպէս էր դուած խնդիրը : Այժմ խնդիրը շատ ուժեղ կերպով է գրւած. կեդրոնական զարդը հիմնելու է Թաւրիզում : Այդ զարդը պէտք է ունենար միջնակարգ զարդերի ծրարը. այսինքն մինչեւ 5-7րդ. դասարան. գոնէ այսպէս է հասկացել եւ գրւել խնդիրը մինչեւ այժմ. նա պէտք է ունենար մի միայն կլիմայի բաժին, ինչպէս կովկասի թեմական զարդերն են : Բայց առաջնորդ Մուրատեանը դրանից առաջ է գնացել. այժմ դրա հետ միացրել է եւ ւերէ բան. այդ զարդը ունենալու է նաեւ մասնագիտական առաջին բաժիններ, օրինակ գիւղատնտեսական, կաթնարտածական, ակնինկա եւ այլն : Ետ ուրախ լին բան. օրինակի ծրարը. բայց լոկ խօսքերը եւ փայլուն ծրարները գեւ հերիք չեն. անհրաժեշտ է գործնական բան. խօսքերը թող չդրուեն եւ մեկ :

Բայց ո՞նի առաջնորդը, կա՞յ արդեօք ծրարի համեմատ էլ չող զրամադրութիւն, ահա ամենաքիւսուոր խնդիրը. ո՞չ : Մեր առաջնորդը, թէ կու առհասարակ, այս խնդրին շատ թեթեւ է վերաբերւում. նա կարծում է միգական գաւազանով հնարաւոր է վայրկեանակէս կառուցանել կեդրոնական. իր երեւակայած կեդրոնական զարդը : Առաջնորդի ծրարած կեդրոնական զարդը հիմնելու եւ ապահովելու համար անհրաժեշտ է, գոնէ մեր կարծիքով, առ նուզն 400-500000

( ) Մեր գիւղերում տարածւած հիւանդութիւններից յիշեմ ստամոքսի կատալը, որ սաստիկ տարածւած է, թուրքիտ եւն. (գրատական բժշկի տեղեկութիւններից) :

յո բլի : Կա՞յ այդքան գումար. ի հարկէ ո՞չ : Ոչ միայն այդքան, այլ այդ գումարի մի անընդհատ մասն էլ չը կայ : Այժմ ապագայ կեդրոնական զարդի անուշով կայ մի միայն, ի՞նչքան էք կարծում, ընթերցող, երեսուն կամ յիսուն հազար. ո՞չ, ո՞չ, մի միայն 1000 բուրի : Այսքան չնչին գումար : Մենք առաջ կարծում էինք կայ 3000 բուրի, որովհետեւ առաջնորդ Մուրատեանը «Մըշակում գրել էր, որ կանանց Բարեգործական ընկերութիւնն էլ առաջ 1000 թուման (2000 բուրի), բայց յետոյ պարզւեց, որ այդ միանգամայն սուտ է : Եւ էր. ինչպէս պատմում են, ընկերութեան ղեկավարները բացատրութիւն են խնդրում առաջնորդից այդ մասին, վերջինս շատ հանգիստ սրտով պատասխանում է, որ այդ արեւ է որ ինչներին ոգեւորելու համար եւ միեւնոյն ժամանակ աւելացնում է, եթէ ուզում էք. ես պարտաւոր եմ գրածս հերքել :

Տեսնում էք, ընթերցող, առաջնորդը ինչ ցած միջոցներով է ուզում գրաւել մարդկանց փող ձեռք բերելու նպատակով. հրապարակով սուտ է խօսում, որպէսզի ուրիշներն էլ, դրսեցի հարստներն էլ օգնեն, գումարներ ու զարկեն : Ի՞նչ գրոշ արժէ այդպիսի գործունէութիւնը : Ինչ եւ իցէ :

Այսպէս ահա. կեդրոնական զարդը դրւած է շատ խախտու եւ անաստատ հիմքերի վրա, սյուսիս պայմաններում իրականանալ նա անկարող է. իսկ զործի գլուխ անցողը միանգամայն եւ իր ամբողջ էութեամբ խախտու է. եւ մեծ յոյս չունինք, որ նա կարող է գործ կատարել, մի մարդ է, որ ընդունակ է հրապարակով սուտ խօսելու, ոչ միայն մենք յոյս չունինք, այլ եւ շատ շատերը, եւ այդ յոյս աւելցնել վերջին մի երկու ժողովները : Ժողովուրդը բոլորովն անասարբեր էր. Առաջնորդը ինչ ասում էր ժողովուրդը լուսւմ էր եւ լուսւմ : Եւ երբ լուսւթեան պատճառն էք ուզում իմանալ, ձեզ պատասխանում են անտարբեր եւ սառն կերպով, նրա (առաջնորդի) որ ասածն է կատարել, որ օտ կատարվի, ինչ ուզում է թող ասի. մի բան, որ համոզւած ենք, չի յաջողւելու :

Այսպէս էր ժողովուրդի վերաբերմունքը եւ կեդրոնական զարդի հոգարար ձեռակա ընտրութեան ժամանակ, որ կատարուեց մի քանի օր առաջ : Ետ տերն էին եկել այդ ժողովին. լուսւթեցին առաջնորդի փրուն ձառը, լուսւթեցնեցին նրա առաջարկը-անմիջապէս դիմել ընտրութեան—եւ սկսեցին թեկնածուներ առաջարկել : Մենք մի փոքր վերեւ աւելցինք, որ ժողովուրդը եթէ ոչ ամբողջ ժողովուրդը, գոնէ մեծ մասը հաւատ չունի ղէպի առաջնորդի ասածները, նա վերապահութեամբ է ընդունում այդ. բայց այդ ոչ մի անգամ չէ արտայայտել հրապարակով եւ առաջնորդի ներկայութեամբ : Այդ էլ տեղի ունեցաւ հոգարարական ընտրութեան ժամանակ : Տեղացիներից մէկը, որի թեկնածուութիւնն էլ առաջարկեց, բարձրացաւ եւ յայտնեց, որ ինքը չի հաստատում այս ժողովներին, ուստի եւ հրաժարում է : Առաջնորդը Մուրատեանը կարմիր է : Առաջնորդ էլ տեղի կարմրեց եւ շփոթւեց, երբ շատերը ծափահարեցին տեղացու այդ խօսքերին : Ահա ժողովուրդի վերաբերմունքը. սա մի պերճախօս փայտ է մեր ստածները ապացուցանելու. այսինքն, որ ժողովուրդը առաջնորդին չի հաւատում :

Այս բանում ժողովուրդը մեղաւոր չէ, մեղաւորը ինքն առաջնորդն է. նա այնպիսի խոստումներ է անում, որ ինքն էլ համոզւած է նրանց չը կատարելուն :

Սուեւ այս ժողովի մասին եւ չը յիշատակել մի հետաքրքիր դէպք, զբարձրակարգ մարդիկ իրաւացի կերպով իրաւունք ունին ներդաւալ ինձնից : Ռաֆայել Մովսէսեանը առաջարկեց Ասորպատի թեկնածութիւնը, վերջինս էլ, երախտապարտութեան տակ չը մնալու համար, առաջարկեց Տ. Մովսիսեանի թեկնածութիւնը. իրար, կարծէք, կոմպրոմիս են ստում : Բայց այդ չէ ծիծաղելի եւ հետաքրքիրը, զբարձրակարգ պատճառաբանութիւնն է : «Պարոնք ասում է Ասորպատը, ես կարծում եմ, անհրաժեշտ է, որ Պ. Մովսիսեանն էլ հոգարար ընտրուի, որովհետեւ նա մի քանի գործերով ապացուցանել է, որ լաւ չինք չինող է, լաւ հսկում է գործին : Ձեք ծիծաղում, ընթերցող : Ժողովուրդի մէջ այդ խօսքերի վրայ առաջացաւ բարձրներ, զբարձրի եւ դասն քրքրներ :

Մենք սպասում էինք, որ Ասորպատը կառավարի եւ մի որմնադիր էր չէ՞ որ նա անհրաժեշտ է եւ կարելի չինութեան համար : Այդպիսի մէկը շուտաւարկից եւ այդ մեզ շատ գարմանք պատճառեց :

Ահա այսպէս զբարձրի եւ միւսնայն ժամանակ դատն էր այդ ժողովը : Ընտրութիւնը կայացաւ. բնարութեանը մասնակիցին ներկայ եղողներին շատերը լակ մի մասը հետաքրքիր ժողովից :

Ահա այս գրութեան մէջ է կեդրոնական զարդի խնդիրը. եւ մեր առաջնորդը աշխատում է ապացուցել կեդրոնական զարդը :

Մենք սկզբունքով հակառակ չենք կեդրոնական զարդին, բայց անհրաժեշտ է գոնէ որոշ գումար թէ չէ ի՞նչ արժէք կունենայ եւ ի՞նչ օգուտ կունենաք եթէ եկող տարի մի անընչան գումարով. բացի կեդրոնական զարդը եւ մի երկու տարի եօյա տանելով փակել. վերջապէս ի՞նչ կարիք կայ շապակու, քանի որ Թաւրիզում կրթութիւնը տարւում է օրինակելի կերպով կայ երկու հինգդասեան զարդեր եւ զուցէ եկող տարի դառնան միջնակարգ զարդեր : Առաջնորդը, եթէ կարող է, թող օգնի այս զարդերին :

Ե. Կուզեմ

ԳԻՍՄԱՆ ԱՆ ԲՆԱԳԱՏԱԿԱՆ

«ՎԵՍԵՆԻՍ» ԴԵՐ. Ի ՈՒՄԲԻ ՄԱՍԻՆ

Կը յուսա՞ք թէ Պ. Պէնյեան իր արամիա հեղինակի ձիրքով յաջողէր այնքան խնդուկ պատճառել մեզի՞ որքան պատճառեց «Եարժու»-ի 401 թիւին մէջի՞ Գ. Պ. Ն. անուն պատահական անձի մը Վեկեթի մասին հրատարակած ոտով գրած լուրջ գովասանքները :

Ի՞նչպէս չի ծիծաղի մէկը՞ երբ ինք ծափով է Վեկեթ խուճիկն տուած ներկայացումներուն, ուր խննէ, «զեղձեղ» խաղերն են տիրողը, եւ կը տեսնէ որ, անոնք «սահասարակ բարոյացուցիչ» կանուանուին :

Երբ կը տեսնէ որ Վեկեթն չորս ազդերու միութեան գիծ մը եղած է կըտուի, եւ չի հարցնէ՞ թէ՞ ի՞նչ գիծ, ի՞նչ միութիւն . . .

Ի՞նչպէս չի ծիծաղի կրսեմ. երբ ձիրքի պէ նստող մէկը, առանց տեղ մը բան մը կարգացած ըլլալու, կը տեսնէ կամ կը գողնալէ, որ «ձիրք» պէն դեռ չի կշտացաւ այս խուճիկն (Վեկեթն) Սօֆիսէն կողմի ( ), մինչ անդին Վասնա վայրկեանէ վայր կեան անոր կըստաւէ ( ) իսկ անդին Ռուստուք կը նախանձի ( ) անդին ալ Պարկիպ կը տուայալի. սակայն, Պէնյեան—ճարտար ղեկավար—գիտ թէ որ հովին պէտք է առագաստ պարզել ու հասնիլ :

Եւ ի՞նչու չուեկցնել թէ—քսակը պարարտացնող, դրամը շատ արտադրող կողմին միայն . . .

Ու դեռ չեմ գիտեր ինչք, ի՞նչ առաձգական բացատրութիւններ, որ ծիծաղելի բողբոստութիւնները չէ որ կը պահան. եւ սա ամենը ոչ միայն սոցալոգիկ մեզի օձափ ու սոյլներու ձրի գովեստները, այլ ձիրքի թատերասեր հատարակութեան ճշտակին, գնահատման կարողութեան վրայ ապահովաբար, գէշ դրողաւոր կողմէ տուին Վասնայ, Ռուստուքի եւ ուրիշ քաղաքներու հայու թեան :

Տուրակներով գովասանք. իսկ քննադատութիւնը բնաւ, Բայց չէ, մոռցայ. — քննադատական—քաջակերական մը ինզ Տիկին Յակոբեանին 8-10 գերակատարներէն միմիայն անոր, մինչ անդին ամենէն մեծ, բան գէտ գերասաններն են որ ամենէն մեծ թիւով թեաները կը գործեն միշտ ամեն անգամ :

Եւ սակայն իրողութիւնները մեզիցս կուտան որ «Վեկեթ» խուճիկն գլխաւոր գերակատարներու մասին մինչեւ հիմա իբրեւ քաջակերական գրուած տեղի կամ անտեղի գովեստները հակառակ ազդեցութիւն ըրած են ոմանց վրայ :

Ու խիտ քննադատութեան պէտքն է որ կը զգացուի :

Ուրիշներ թող շարունակեն գովեստներ շոյալի. ես կուզեմ իրական արժանիքին ըով կպցնել իրական թերութիւններին ալ, որոնք աւելի խոշոր թիւ մը կը կազմեն :

Առեմ հիմա «Վեկեթ» իր քննադատութիւնը կայ :

Բուրդիկն հայ տարրերէ կազմուած թատերական խուճիկ մը—ինչպէս է «Վեկեթ»-էն առաջ մենք ազգային տեսակէտն է որ կարծեմ իրաւունք ունինք փնտրելու, այնպէս չէ :

Կը հարցնեմ հիմա—ինչ օգուտ ունեցած է եւ կրնայ ունենայ Վեկեթն իր անցեալ եւ ներկայ ուղղութեամբ մեր ազգային կեանքին : Ունի՞ հայ լեզուի փրոփակաւորութիւն, այն համայնարկին մէջ՞ որուն շատ պէտք ունի—գոթախտաբար ոչ, Ունի՞ հայ կեանքի, հայ գոթաղղութեան փրոփակաւորութիւնն ոչ :

Կովկասի մէջ, հայ թատերական կեանքը կը յառաջդիմէ միշտ, թատերական գրուածքներու շարքերը կը բազմանան, որ մը օրանց «Վեկեթ» մտքն անցուցած է անոնք ձեռք անցնելու աշխատած է, հետաքրքրուած է—անտարակալն ոչ :

Ուրիշն հայ տարրերէ կազմուած Վեկեթն ազգային տեսակէտն—զեպո է. բուրդիկն անօգուտ :

Եւ աւելին կայ : Ընդհակառակ ան—Վեկեթն—թուրք

լեզուին, թուրք կեանքին ահագին փրփականաւ մըն է որ կրնէ. «ի վրաս հայ ապրիւն»:

Նայինք հիմա «Վեհալոս» ին իբրև ոչ ազգային, իսկ զերասանական կազմակերպուած խումբի մը վրայ, որ, ինչպէս բնած է Պ. Գ. Պ. Ն. սիրա ազգերու ժամադրաւոր է. միտքեան գիտեալ եւ հետեւաբար իր-րեւ թատրոն անոնց կրթիչը:

Ա. մասին ալ պատասխանս ժխտա-կան է:

Պէտք է միանգամ ընդ միշտ հա-մոզուի որ, «Վեհալոս» իր ստեղծող լինելու է հանրութեան օգ-տակար ըլլալու, հանրութիւնը կր-թելու գաղափարը, եւ անոր տեղ կը լայն տեսակէն զետեղած է «անձնա-կան շնորհ, դրամը»:

«Վեհալոս» որ ամիսներով թուխտ կը նստի Վառնա, Յիւլիպէ, — ձանձ-րացնելու աստիճան— քիչ անգամ կը հանդիպի իր ճամբուին վրայ գտնուած քաղաքներն անգամ, քիչ անգամ կայտնի ներսերը գտնուող քաղաք-ները:

«Վեհալոս» ինքզինք լուրջ զեյա-սանական խումբ մը գոյց առնէ հե-տու է: Ընդհանրապէս իր վստակած համետ անունն ալ վրայ տարու. վը-րայ է շնորհիւ իր ցուցարար տա-լանակ պատկերներուն, որոնց մէջ մարդը ամենէն խայտառակ ձեւերով դուրս գալէ զատ իշու ականջներով ալ դուրս կուգայ, չուկաներուն մէջ կը պատգուի, եւ հասարակութեան կողմէ ալ տա խայտառակ պատկեր-ները կընդունուին այսինչ կամ այն ինչ գերասանին տեղ. . . դրամը ինչ մը որ ոչ մէկ լուրջ խումբի մէջ գո-յու թիւն ունեցած չէ եւ խումբին պատիւը կտորելու միայն կը ծառա-լնէ, ուրիշ ոչինչ:

Իսկ իբրև գերասանական լու-խումբը իր ստեղծ խաղերը:

—Ս, անոնք ալ, քիչ զարտուղու-թեամբ, կը համապատասխանեն ինք-զինքնին ոչքամ ընելու ատ ծիծա-ղելի ձեւին:

Ամբողջ երեք ամսուան ընթացքին մէջ, քանի որ լուրջ խաղ կը յուսաք թէ տուած ըլլան— հազիւ 8-10 հատ, Ո-րոնցմէ մէկը Օթէլլոն է, ուր այնքան ճերմակ երես— չընելով ծիծաղելի— դուրս չեկան, կարեւոր կէտերու կը ձառնուին որ ալ հաշիւ առնելով:

Իսկ մնացած ներկայացուցիչները բո-լորն ալ զեղծելու թիւններն են. ա-ռանց բարոյականի, առանց օգուտի, որոնք փոխանակ ուկնդրող հասարա-կութիւնը կրթելու կը վնասեն անոր, որոնք— շտապ խօսքով— վախճուտ եւ տուփոտ թուրքերուն քէյֆը միայն կրնան բերել. անոնց բերնին ջրերը կը վազեցնեն:

Օր մը, ներկայացուցիչներու սիրա հար եւ գնահատելի գիտցող պուլկար բարեկամի մը հարցուցի թէ ի՞նչ պէտք կը գտնէ «Վեհալոս» խաղերը:

—Օ, մի հարցներ, պատասխա-նեց. կատարեալ «գարակէօզճիլիք» կը զարմանամ թէ ատ խաղերը ի՞նչ պէտք մտիկ կընեն դրամ վճարելով:

Կատեցի որ պատասխար «Վեհալոս» ին զեղծելու օրինակէն մէկուն ներկայ գտնուած ըստիւ է, որուն թողու-ցած տպաւորութեան վրայ եկած է բան մըն ալ աւելցնել փողոցները ցու-ցադրուած անձոնի պատկերները:

Ըսել չենք ուղի որ ազտու, ցած սրբեր պէտք չէ գոյու թիւն ունենան. առանց անոնց ինչ հրահանգիչ բազ մակողմանի չի կրնար ըլլալ, եւ ամենէն լուրջ պիտեներուն մէջ, ինչ-

պէս է «Օթէլլոն» անոնք գոյու թիւն ունին եւ պէտք է ունենան:

Չէ ատ չենք ուզեր հասկնալ. — կը պահանջենք որ հասարակութիւնը ան բարոյականացնող, անոր ու եւ է իրա կուն օգուտ չի տող խաղերէ զգուշա-նան: Կը պահանջենք որ, օրինակի համար, «Վահլէճի վէլի պատանե-րու պէս խաղելու մէջ, Պ. Պէթրեան այնքան կրնայ որ ներկայութեան իր պարտը չի խաղցնէ» զգուշաք պատ-ճառելով եւ կրնայ որ մեկնուի մին պատ-ճառ չի գրանայ, քանի որ օրինակը տեղում տեսայ, կը պահանջենք որ, «Սիմոնովսի» պէս լուրջ խաղի մը մէջ Պ. Սեփոն իր փարթը այլունգակօրէն դուրս չի ցցէ հասարակութեան տղիւ, մեծ բան մը բրած ըլլալու պահուս-կութեամբ, անոր ծիծաղէն քաջալեր-ուած:

Ներկայացուցիչները, ինչպէս կընէ Պ. Գ. Պ. Ն. այնքան սարսուղ ճաշակի ու անործակի աէր հասարակութեան մը անործակի ընելու գաղափարը գիտ-ցող «Վեհալոս» միտքի է, կթէ մինչ-չեւ հիմա չէ կոնան, որ շնորհիւ ի-րենց խնայելի պահերուն, իգական սեռը շատ փոքր թիւ մը կը կազմէ ներկա-յացուցիչներու տակն:

Այսքան, առ այժմ, խումբի մասին, Յայտը անգամ թաւցելի ակնարկ մը կը ձգենք գերասաններու վրայ:

(Շարունակելի)

ՎԿԱՅԱԿԱՆԻՆ ԱՐԺԷՔԸ

Պ. Աւրան Տօնիկեան՝ Կ. Պոլսոյ Ու-սուսնական խորհրդոյ կողմանէ իրեն տրուած՝ օգնական ուսուցչի վկայա-կանի մասին, մեր բրած դիտողութե-նէն հարտորդը, զիս վարդաբեկ ընել տալու հանգամանք ու բնութիւն ունեցող մտացածին ենթադրութիւններու կը զիմէ, սակայն կը կրկնենք եւ կը յի-շեցնենք իրեն, որ իր անկաջող պա-տասխանին մէջ գործածած անազնիւ ու անուանարկիչ բառակոյտն ու տղայական ենթադրութիւնը, յամե-նայն զէպս, մեր դիտողութեանց օ-րինակ որ պատասխան չեն կրնար նկատուիլ: Եւ ինք ներք մնացած, ներքող փաստերու պակասութենէն, ինքնացատկաբար տկարներու յա-տուկ միջոցներուն կը գիմէ:

Այո՛, Աւրանի պէս, մենք ալ գի-տենք, որ Ուսուսնական խորհրդը ու է պաշտօնի վկայական տայ յա-տա՛, կարգ մը պաշտօնական ձեւա-կերպութիւններ կը կատարէ, վկա-յական պահանջող ենթական մասնա-ւոր ընունութիւններու կ'ենթարկէ, անոր ունեցած ընթացակարգի վիճա-կացոյցը ինկատի կ'առնէ, եւ եթէ ենթական վարժ, մէջ պաշտօնավը-րած է, արդիւնաւոր պաշտօնավարու-թեան եւ բարօք ծառայութեան վա-ւերագիրներ կ'որոնէ, Բայց որպէսզի Ուսուսնական խորհրդոյ կողմանէ ու է կրթական պաշտօնէի համար տրուած պաշտօնական որոշում համապատաս-խանէ ենթական իրական արժանե-կաց ու կարողութեան, եւ որպէսզի օրինակ որ ու ճշմարիտ համարուի, պէտք է ի նկատի առնել անհրաժեշտ եղող ձեւակերպութիւններու, պայ-մանաց ու հանգամանքներու կիրա-րութեան եղանակը:

Այդ պահանջելի պայմաններու գոր-ծարարութեան մասին մեր դիտողու-թիւնները պարզելէ յետո՛ւ, խնդ-

րոյն լուսարանութեան համար, հարկ կը համարենք յոյց տալ թէ՛ ի՞նչ են պ. Տօնիկեանի՝ Կ. Պոլսոյ Ուսուս-նական խորհրդոյ ներկայացուցած վաւերա-գիրները. զիստաւրու համար թէ՛ ի՞նչ արժէք կրնան ունենալ զխուռած հարցի վերաբերմա՛ր:

Գիտենք ու ըսած ենք, որ պ. Տօ-նիկեան, Մարկ ս Սլաճաճեան ան-ուամբ ու մակնոնե՛լ, Կ. Պոլսոյ կեդրոնական վարժարանի Բ. կարգը հազիւ բուրբած, հեռացած է վարժա-րանէն ու Կ. Պոլսէն. եւ ասի կրնանք հաստատել կեդրոնականի աշակեր-տաց արժանահասաւ եւ տուգտպա-տուով վկայութեամբ:

Պարզ է ուրիշ, որ պ. Տօնիկեա-նի Կ. Պոլսոյ Ուսուսնական խորհր-դոյ մատուցած՝ կեդրոնականի կար-ծեցել վկայականի իր՝ Բ. կարգիա-ցոյցն է միայն եւ ո՛չ այլ ինչ. եւ ե-թէ պ. Տօնիկեան չեղը մնայով, սո-վորականին պէս՝ «Վաստի սուտ է. ստախոս է» ըսելով միայն կը բաւա-կանանայ. եւ ձանձուղամտութեամբ՝ պատասխանած կը կարծէ, կը հրա-ւերենք զինքը, որպէսզի գտնէ յի-րաւուրջ խմբային յոյց տայ իր՝ կեդրոնական վարժարանի օրինակ որ ընթացաւարտի կարճեցեալ վկայակա-նը հրապարակու որոշու համար թէ՛ ո՛վ է ստախոսը. ե՛ս թէ ինքը:

Պ. Տօնիկեան կրտէ թէ՛ Ուսուսն ա-կան խորհրդոյ ներկայացուցած է նաեւ, իր Ռուսոնի մէջ ունեցած երկամայ արդիւնաշատ պաշտօնա-վարութեան հաստատագիրը. նաեւ 2 տարի ժընէի համալսարանի բնական գիտութեանց բաժնի դասընթացքնե-րու հետեւած ըլլալը:

Այո՛, վերոնշանակեալ վկայու-թեանց եւ հաստատագիրներու հետե-ւանօք է, որ ինչպէս կերեւայ պ. Աւրանի գրածէն, Կ. Պոլսոյ Ուսուս-նական խորհրդը, իրեն օգնական ուսուցչի վկայական տուած է:

Կ. Պոլսոյ Ուսուսնական խորհրդոյ տուած վկայականին արժէքն հասկնա-լու համար՝ ամեն բանէ յետո՛ւ, պէտք է յոյց տալ պ. Տօնիկեանն օգ-նական ուսուցչի վկայականի արժանի հանդիսացնող վաւերագիրներու ար-ժէքը:

Պ. Տօնիկեանի՝ կեդրոնական վար-ժարանէ ստացած Բ. կարգի (որ կը համապատասխանէ քիչ տարբերու-թեամբ կրթնագիրին Բ. զլսային) վի-ճակացոյցը եւ ո՛չ մէկ ժամանակ կա-րող կը հանդիսանայ. Ուսուսնական խորհրդոյ կրթական ծրագրի համե-մատ, օգնական ուսուցչի արժանաւո-րութեան: Միջնակարգ վարժարանի մը ընթացքն սւտարողներ եւ քիչ ու շատ վարժարանէ հասկողներ լաւ գիտեն, որ կրթնագիրին Բ. կարգի դասաւանդութեանց օճմանը, նախ-նական ծանօթութիւններէ շատ ան-ցին չանցնիր, եւ ու է մէկը Բ. կամ Գ. դասընթացքն աւարտելով, ու-սուցիչ ըլլալու համար պահանջելի մը-տաւորական պաշարն ու բարոյական իրաւունքը չի կրնար ունենալ, Ըստ իրավ պ. Տօնիկեանի՝ կեդրոնական վարժարանի ստացած վիճակացոյցը, ուսուցչական իրաւունք վայելի տա-լու ու է վաւերական երաշխաւորու-թիւն չի կրնար նկատուիլ:

Պ. Աւրանի՝ ունեցած երկրորդ վա-ւերագիրն էր. Ռուսոնի մէջ ունե-ցած պաշտօնավարութեան հոգաբար-ձուական պաշտօնագիրը: Բնական է որ ունենայ, քանի որ շուրջ մէկ ու կէս տարի պաշտօնավարած է:

Պ. Տօնիկեան կրնայ իրը ունենալ իր կամ ուսանող, հետեւած ըլլալ, ժը-նէի համալսարանի բնական գիտու-թեանց բաժնի դասընթացքներուն, բայց մէկ կամ երկու տարի, ու է բարձրագոյն կրթական հաստատու-թեան մը մասնագիտական դասընթա-ցից հետեւելը, առանց վկայականի, ու է մէկուն մը ուսուսնական ար-ժանեաց երաշխաւորութիւն չի նկատ-ուիլ, եւ պ. Տօնիկեանի ստուտն ու սակաւուան, ժընէի համալսարանի աշակերտաց զանկին մէջ գրուած ըլ-

Պակոյն՝ այդ պաշտօնագիրը, իր անժանեաց ու կարողութեան ճշգրիտ հայեցիլն ու ցուցումը չի համարուի երբէ՛ք, Պ. Աւրան եթէ Ռուսոնի քի ստացած վկայագիրը, իր փորձառու-թեան երաշխիք կը համարէ կը խառ-ուի, որովհետեւ անգիտակից մանու-կը, իմացական, բարոյական, մտաւոր եւ հոգեկան կարողութիւններով օժտել, անոր հոգեբանութեան ու նկարագրի ամեն իտաւոր պրպակել, անասնական ու մեքենական վիճակէ մը գիտակից ու արամբանող գիրքի վերածել, մէկ բառով, սղան կրթել ու զատաւարա-կել եւ այս մասին փորձառութիւններ ամբարել, իրեն պէս 2 տարիէ ի վեր ուսուցչութեան պարտադր սկսնակ ուսուցչիկի մը գործը չէ՛ գիտ. Իսկ պ. Աւրան եթէ նոյն պաշտօնագիրը, իր կարողութեան ու արժանեաց սո-հաւառչան կը նկատէ, յարաշար կը սխալի. ու է հոգաբարձութեան մը կամ տեսչական մարմնոյ մը, ուսուց-չի մը բարեւոք ծառայութեան համար տուած վկայագիրը, ստացողին բուն արժանեաց վկայութիւն չի նկատուիլ: Ու է կրթական պաշտօնէի մը իրա-կան արժանիքն ու կարողութիւնը: կարելի է միայն յստակօրէն ու ան-խառ տեսնել, պաշտօնէին մասնաւոր քննիչներու առհեւ ունեցած քննու-թեան ընթացակարգի վիճակացոյցին մէջ:

Պ. Տօնիկեան իր Ռուսոնի քի ստա-ցած պաշտօնագիրը իր փորձառու-թեան երաշխիք կը համարի, սակայն Շուսի մէջ իր զարգ ունեցած պաշտօնագիրը թիւնն, մեկին ու բա-հայայտ կերելի, որ պ. Աւրան թէ՛ անկարող եւ թէ՛ անարմար ու անար-ժան իր կոչման ու պաշտօնին մէջ:

Պ. Տօնիկեան իր Ռուսոնի քի ստա-ցած պաշտօնագիրը իր փորձառու-թեան երաշխիք կը համարի, սակայն Շուսի մէջ իր զարգ ունեցած պաշտօնագիրը թիւնն, մեկին ու բա-հայայտ կերելի, որ պ. Աւրան թէ՛ անկարող եւ թէ՛ անարմար ու անար-ժան իր կոչման ու պաշտօնին մէջ:

Պ. Տօնիկեան իր Ռուսոնի քի ստա-ցած պաշտօնագիրը իր փորձառու-թեան երաշխիք կը համարի, սակայն Շուսի մէջ իր զարգ ունեցած պաշտօնագիրը թիւնն, մեկին ու բա-հայայտ կերելի, որ պ. Աւրան թէ՛ անկարող եւ թէ՛ անարմար ու անար-ժան իր կոչման ու պաշտօնին մէջ:

Պ. Տօնիկեան իր Ռուսոնի քի ստա-ցած պաշտօնագիրը իր փորձառու-թեան երաշխիք կը համարի, սակայն Շուսի մէջ իր զարգ ունեցած պաշտօնագիրը թիւնն, մեկին ու բա-հայայտ կերելի, որ պ. Աւրան թէ՛ անկարող եւ թէ՛ անարմար ու անար-ժան իր կոչման ու պաշտօնին մէջ:

Պ. Տօնիկեան իր Ռուսոնի քի ստա-ցած պաշտօնագիրը իր փորձառու-թեան երաշխիք կը համարի, սակայն Շուսի մէջ իր զարգ ունեցած պաշտօնագիրը թիւնն, մեկին ու բա-հայայտ կերելի, որ պ. Աւրան թէ՛ անկարող եւ թէ՛ անարմար ու անար-ժան իր կոչման ու պաշտօնին մէջ:

Պ. Տօնիկեան իր Ռուսոնի քի ստա-ցած պաշտօնագիրը իր փորձառու-թեան երաշխիք կը համարի, սակայն Շուսի մէջ իր զարգ ունեցած պաշտօնագիրը թիւնն, մեկին ու բա-հայայտ կերելի, որ պ. Աւրան թէ՛ անկարող եւ թէ՛ անարմար ու անար-ժան իր կոչման ու պաշտօնին մէջ:

Պ. Տօնիկեան իր Ռուսոնի քի ստա-ցած պաշտօնագիրը իր փորձառու-թեան երաշխիք կը համարի, սակայն Շուսի մէջ իր զարգ ունեցած պաշտօնագիրը թիւնն, մեկին ու բա-հայայտ կերելի, որ պ. Աւրան թէ՛ անկարող եւ թէ՛ անարմար ու անար-ժան իր կոչման ու պաշտօնին մէջ:

Պ. Տօնիկեան իր Ռուսոնի քի ստա-ցած պաշտօնագիրը իր փորձառու-թեան երաշխիք կը համարի, սակայն Շուսի մէջ իր զարգ ունեցած պաշտօնագիրը թիւնն, մեկին ու բա-հայայտ կերելի, որ պ. Աւրան թէ՛ անկարող եւ թէ՛ անարմար ու անար-ժան իր կոչման ու պաշտօնին մէջ:

Պ. Տօնիկեան իր Ռուսոնի քի ստա-ցած պաշտօնագիրը իր փորձառու-թեան երաշխիք կը համարի, սակայն Շուսի մէջ իր զարգ ունեցած պաշտօնագիրը թիւնն, մեկին ու բա-հայայտ կերելի, որ պ. Աւրան թէ՛ անկարող եւ թէ՛ անարմար ու անար-ժան իր կոչման ու պաշտօնին մէջ:

Պ. Տօնիկեան իր Ռուսոնի քի ստա-ցած պաշտօնագիրը իր փորձառու-թեան երաշխիք կը համարի, սակայն Շուսի մէջ իր զարգ ունեցած պաշտօնագիրը թիւնն, մեկին ու բա-հայայտ կերելի, որ պ. Աւրան թէ՛ անկարող եւ թէ՛ անարմար ու անար-ժան իր կոչման ու պաշտօնին մէջ:

լալը . իր համալսարանական եղանակով ընդունելու ապացույց մը չէ . չըլլա՞յ թէ պ. օնիկեան իր ժընէկ գտնուած միջոցին , առիթէն օգտուելով , տախտակ մաշեցնելու համար վարժարան յաճախած ըլլայ :

Վասակ Սիւնի
Շուշու 28 ապրիլ 1902

ՄԱԿԱՐ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԵԱՆԻ ԱՌԹԻՒ

Կարա—Պունար, Ռատնի մահլէ կարնապատ և Կայաճըքի կայարաններէն շատ մը ստորագրութիւններով նամակներ ստացած ենք որոնք կը հերքեն «Իրաւունք»-ին մէջ Մակար Յովհաննէսեան նէսեանի մասին տպուած յերևրանքները և կը յայտարարեն թէ՛ Մակար Յովհաննէսեան ոչ մէկ կուսակցութեան անունով դրամ հանգանակած չէ . ոչ «ք խաբած և Ռուսիա զրկած չէ . այլ միշտ քարոզած է ստորարարածներու ձեռք խաղալիք չը դառնալ , հաւատալ միայն Հ. Յ. Կաշակցութեան , վերջապէս համակրութիւն կը վայելէ իր հայրենասիրացներուն մէջ . որոնք զինքը դեռ երկրէն կը ճանչնան իբրև լա . հայրենասէր մը :

Խմբագրութիւն

ԿԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Միք. Միսաքեանի . դուք ձեր նախկին նամակներուն մէջ փոխանակ եզրապատկան շրջադրեալու , ֆրանք գրած էք և շփոթութիւնն ալ առոր համար ծագեր է . Ուրիմն այսու կը յայտարարենք որ Պետրոս Սէրէմեանի թարգմանութիւններու հրատարակութեան համար Գահիրէէն եկած հինգ ոսկի ֆրանքը փոխանակ միայն էտուարդ Գարագաշեան է ըլլալու . պիտի ըլլայ . 2 ու կէք ոսկի ֆրանք Օր. Բ. Միսաքեանէ . 1.25 ոսկի ֆրանք Միք. Միսաքեանէ . 1.25 ոսկի ֆրանք էտուարդ Գարագաշեանէ :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲՐՈՆԻԿ

Շուշեցի գեղարուեստի սիրահար և գեղագիր Տիկին Մարգարիտ Ալիքսանեան մեռեր է և իր ունեցած ամբողջ հարստութիւնը կտակեր է Շուշի բարեգործական հաստատութիւններուն :

Շուշիի հայ հասարակութեան գիմնումով կաթողիկոսը թոյլատրեր է հանգուցեալը Նազանչեցեոց եկեղեցիին բակին մէջ թաղել :

— Աղեքսանդրիոյ Թաղական Խորհրդին չը հրաժարած երկու անգամները բոյոքեր են պատ-

րիարքարանի առժամեայ Թաղ. Խորհրդի կազմութեան պէմ , և պահանջեր են որ իրենց իրաւունքները յարգուին :

— Լազարեան ճեմարանի հիմնադրին թուր Ի. Ս. Աբամելիք , իր պապուն մահուան հարիւրամեակին առթիւ կաթողիկոսին ծանուցած է թէ Բեթերսպուրկի եկեղեցական . ժողովըն հաճութեամբ հայ հոգեւորականութեան պատրաստուելու համար Լազարեան ճեմարանին մէջ քսան նոր թոշակաւորներու ընդունելութիւնը որոշուած և աշակերտաց ընտրութիւնը կ' ընդհատուին յանձնուած է :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

Պոլսէն կը հաղորդեն որ Զինովիէֆ ոչ միայն ինք ներկայ չէ եղած պուլկար Էկզարխի , յորէլեանի հանդէսին . այլև զեսպանատնէն մարդ զրկած չէ :

— Սուլթանը ի պատիւ Պոլիս գացող պուլկար պատուիրակութեան յայտարարած որ Սէրանիկի պուլկար բանտարկեալներէն 67 հոգիի ներած է :

— Սելանիքի մէջ էքզարիի յոբելեանին օրը 85 պուլկար մըլտնջենական բանտարկութեան դատապարտուեր են և 130 հոգի ալ 3—10 տարով :

— Իւսկիւրի բանտին մէջ ստրճանակով սպանուեր է Մակեդոնացի յեղափոխական գործիչ Վէլէսի պուլկար գարոններու տեսուչ Բէթր Միլսօֆ . Իւսկիւր պաշտոնեաները կը յայտարարեն որ Միլսօֆ անձնասպան եղեր է :

Ռ Ո Ւ Ս Ի Ա

Կրթական նախկին նախարար Վանդիսքիին միջնակարգ դպրոցներուն համար մշակած ծրագիրը , որով և դասական լեզուները կը կրճատուէին , պիտի մերժուի :

— Հէլսինկֆորէն կը հաղորդեն որ ֆինլանտացի զինուորացուներուն 30 0/0 միայն ներկայացած են :

— Ներքին գործոց նախարարը սպանողը կախապանի դատապարտուեր է . Կայսրը զեռ դատավրճիւրը հաստատած չէ :

— Ներքին գործոց նոր նախարար— Բլէվէի առաջին գործը ներ է մամուլի վերատեսչութեան պաշտօնէն հեռացնել իշխան Շախովսքին որ իր պաշտօնը բաւական ներողամտութեամբ կը վարէ եղեր :

Ա Ն Գ Լ Ի Ա

Իրլանտիոյ Տուրլին քաղաքի մէջ ապստամբութեան մը կը պատրաստուի . կառավարութիւնը ռոտիկանութեան 100,000 փամփուշտ բաժներ է :

Գ Ե Ր Մ Ա Ն Ի Ա

Գերմանական կայսրը Ալլաոսի իրիդատորութեան ջնջումը հրամայեր է . Գաղաքներուն մէջ յայտարարութիւններ ցրուեր են ժողովուրդը առանձին ոգեւորում չէ ցոյց տուեր :

Յ Ր Ա Ն Ս Ա

Մարթինիքի արկածեալներուն թիւը 40000ի կը հասնի . Գերման կայսրը 10000 մարդ նպատակ դրկեր է . Ամերիկայի նախագահին տրամագրութեան տակ 500000 տուար դրուեր է նոյն Մարթինիքի արկածեալներուն օգնելու համար :

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

«ԲԱԿԿԷՆ ՍԻՒՆԻ» ընթերցարանի մէջ կը ծախուի Ատոմ Եարճանեանի «Իրեցազնօրէն»-ը ի նպատակայ Ուսանողական Միութեան :

Գինն է 1 լէֆ արծաթ . կը ծախուի նաև «Դարկալի Ազատութեան Ճանապարհին» :

Գինն է 90 սանթիմ

Վառնա

ԽՄԲԱՎԻՐՈՒԹԻՒՆ . «ՆԱՐԺՈՒՄ»

Կը տպագրուին ամէն լեզուէ այցետոմս , հասցեատոմս , նամակագրուի , հարանեկան հրաւրագիր , մահազդ :

Գինները յոյժ զիւրամատչելի . Ուրիշ քաղաքներէ եկած յանձնարարութիւններ ճշգրութեամբ և փութով կը կատարուին :

ՅԱՆՁՆԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԱՆՈՒՄ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ . ՄԻՈՒԹԻՒՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ . Ուս Միութեան նամակ ուղարկելու եւ առհասարակ ամէն տեսակ գիմում ընելու համար պէտք է գիմել հետեւեալ հասցէով Իւնիօն Տի Զիդիսիան Արմ . լ'Էօրն րիւ սը լ'Էօլ սը Շիլի 2 Սուիս Փընէկ Կարգոյի Յանձնարարով

ԿՈՒՍԱՅՈՎ ԵՐԳԵՐ

Ֆիլիպէի Հայկ. Երգեցիկ խումբը պատրաստ ունի հետեւեալ

քառաձայն երգերը . «Մեր Հայրենիք» , «Մայր Արագսի» և «Զիմալիսին Փաթէն կիտամ» , «Լուսն ամպերը» . (Կարա Մուրզա) . «Ի մարտ—բաւ է որբան» , «Վրէժ—թող կորնչին» , մէկական երես 15 սանթիմ :

«Արիք Հայկազունք» . «Ես լուսնի մի անուշ ձայն» , և «Օյնազան»—ժողովրդական պարերգ— (Կարա Մուրզա) երկու քական երես 30 սանթիմ :

«Ուղեմերգ—Հայ եղբայրները» 3 երես 45 սանթիմ :

«Ինչպէք տեսէք ո՞վ է կերել զէ՞ն և «Լեփօ լէ լէն»—ժողովրդական պարերգ— (Կարա Մուրզա) «Կախաղան—բերին աթոռ ելալ» 4ական . երես 60ական սանթիմ :

Արատասահմանի համար մէկ երեսը 20 սանթիմ :

Ֆիլիպէ Հայկ. Երգ.—բասր. Խուսր Հասցէ Յակոբ Սրվաճեան (Ֆիլիպօրը)

L'EUROPEEN

Շարժաթերթ քաղաքական , միջազգային իրաւունքի , բնկերական հարցերու , գրական եւ դեղարուեստական :

Տարեկան 15 ֆր . Վեցամսեայ 8 ֆր .

Հասցէ 24 rue Dauphine Paris X

Դրամը կանխիկ

ՍԻՄՕՆ ԿԱՄԱՊԵՏ ԵՒ ԸՆԿ . Ս . Ժիով . Գրիսուգոսօ 5715

(Իտալիա) Վէնէտիկ

Իսուօր.—Կը փութանք յայտնելու ազնիւ ազգայնոց որ ի մտոյ պիտի հրատարակենք նաև սեծազիր լուսատիպ , առաջնակարգ եւ ամենահետաքրքրական պատկեր մը . որ կը ներկայացնէ հոշակաւոր ազգային գործիչներու ժողով մը :

Նոյն պատկերին լուսատիպ քարտերն եւս կը պատրաստենք :

ԿՕՇԻԿԻ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Հայրապետ Սարգսեան «Բրէսլավ» կառ մեծ պօղոտային վրայ .

Ամենաընտիր ապրանքէ պատրաստի եւ մասնաւոր պատէրով կօշիկներ . դները չափաւոր . Վստահ ենք թէ յաճախորդները գոհ պիտի մնան ամեն կերպ . Վառնա

Отговорникъ

Мурадъ-Ераносянъ

Печ. Взаимность — Варна